

De nieuwe kerndoelen en Code D

Code D sluit naadloos aan op de nieuwe (concept)kerndoelen voor wereldoriëntatie en burgerschap die SLO in 2024 heeft vastgesteld. In dit overzicht laten we per kerndoel zien hoe het in Code D is geïntegreerd.

SLO heeft de kerndoelen voor wereldoriëntatie verdeeld in twee domeinen: Mens & Maatschappij en Mens & Natuur.

Kerndoelen mens & maatschappij

Domein	Kerndoel po/so	In Code D
Mens en maatschappelijke vraagstukken	1 Denkwijzen	✓
	2 Vraagstukken	✓
Mens en ruimte	3 Wereldbeeld	✓
	4 De aarde als leefomgeving	✓
Mens en tijd	5 Historische ontwikkelingen	✓
	6 Tijd	✓
	7 Doorwerking van het verleden	✓
Mens en samenleving	8 Economische keuzes	✓
	9 Invloed en macht	✓
	10 Diversiteit	✓
Mens en omgeving	11 Omgeving van de school	✓
	12 Sociale omgeving	✓
	13 Verkeer	n.v.t.

Kerndoelen mens & natuur

Domein	Kerndoel po/so	In Code D
Natuurwetenschappen en technologie	1 Vraagstukken uit de leefomgeving	✓
	2 Denkwijzen	✓
	3 Werkwijzen	✓
	4 Aard van natuurwetenschappen en technologie	✓
Mens, materie en energie	5 Technische systemen	✓
	6 Stoffen en hun eigenschappen	✓
	7 Licht, geluid, energie en krachten	✓
Mens en levende systemen	8 Organismen	✓
Mens en ruimte	9 Ecosystemen	✓
	10 Aarde	✓
	11 Weer, klimaat en water	✓
Mens en samenleving	12 Gezond leven	✓

Kerdoelen burgerschap

Domein	Kerdoel po/so	In Code D
Democratische oefenplaats	19 De school geeft vorm aan de democratische oefenplaats. A. De school stimuleert sociale en maatschappelijke competenties van de leerlingen.	✓
Samenleven in een democratische rechtsstaat	20 De leerling leert over samenleven in een democratische rechtsstaat. A. De leerling redeneert over het belang van basiswaarden van de democratische rechtsstaat. B. De leerling verkent hoe hij/zij kan omgaan met diversiteit in de samenleving.	✓
Vormgeven aan democratische en maatschappelijke betrokkenheid	21 De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid. A. De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen. B. De leerling verkent mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.	✓

Kerdoelen mens & maatschappij

Kerdoel 1 Denkwijzen

De leerling analyseert maatschappelijke verschijnselen en ontwikkelingen en benoemt waarden en belangen.

In Code D:

De leerlingen leren overeenkomsten en verschillen, continuïteit en verandering, oorzaken en gevolgen te onderscheiden. Bijvoorbeeld in een les over steden en dorpen, maar ook in een les over de ontwikkeling van de landbouw. Ze maken opdrachten, bijvoorbeeld met landkaarten van vroeger en nu, waardoor ze leren over continuïteit en verandering.

Kerdoel 2 Vraagstukken

De leerling onderzoekt maatschappelijke vraagstukken.

In Code D:

De leerlingen leren over en onderzoeken maatschappelijke vraagstukken, zoals de verhouding tussen landbouw en natuur, fair trade en ons democratische bestel. Ze leren hoe en waarom organisaties als het Rode Kruis, de Verenigde Naties en de Europese Unie zijn opgericht en hoe die organisaties proberen vrede, veiligheid en welvaart te bevorderen. Door de kijk- en denkopdrachten leren ze multiperspectivisch te kijken, zodat ze verschillende standpunten gaan begrijpen.

Kerdoel 3 Wereldbeeld

De leerling analyseert de wereld met geografische bronnen en vanuit persoonlijk perspectief.

In Code D:

De leerlingen leren topografie en kaartvaardigheden en leren de kenmerken van verschillende landschappen. Ze onderzoeken demografische ontwikkelingen, waarden, normen en culturele overeenkomsten en verschillen. Bijvoorbeeld in lessen over verschillende godsdiensten en in een les over hoe een schooldag er in verschillende landen uitziet.

Kerdoel 4 De aarde als leefomgeving

De leerling beschrijft hoe menselijk handelen en de natuurlijke leefomgeving elkaar beïnvloeden.

In Code D:

De leerlingen leren hoe mensen de omgeving inrichten voor wonen, voedselvoorziening, werk en recreatie. Bijvoorbeeld in een les over polders en dijken en in een les over de productieketen van jeans. Ze leren dat keuzes ook consequenties hebben.

Kerdoel 5 Historische ontwikkelingen

De leerling beschrijft historische ontwikkelingen en illustreert deze met gebeurtenissen, personen en voorwerpen.

In Code D:

De leerlingen leren over ontwikkelingen in de tijd van jagers en boeren, het oude Egypte, het Romeinse Rijk, de middeleeuwen, de Tachtigjarige Oorlog en het ontstaan van de Republiek, de Industriële Revolutie, ontdekkingsreizen, de 17e eeuw, het slavernijverleden, kolonisatie en dekolonisatie en de Tweede Wereldoorlog. Bij het samenstellen van de inhoud hiervan is samengewerkt met de Anne Frank Stichting. Door de kijk- en denkopdrachten ontdekken de leerlingen de verbanden en daardoor begrijpen ze de wereld waarin ze leven beter.

Kerdoel 6 Tijd

De leerling verkent historische gebeurtenissen met aangereikte bronnen en ordent deze in de tijd.

In Code D:

De leerlingen krijgen grip op het concept 'tijd' en ontwikkelen historisch besef met behulp van de 'kwartiertje tijdlijn'-opdrachten bij de tijdlijn van Code D.

Kerdoel 7 Doorwerking van het verleden

De leerling benoemt hoe ontwikkelingen uit het verleden doorwerken in het heden en hoe mensen verschillende betekenissen geven aan het verleden.

In Code D:

De leerlingen ontdekken dat je het heden alleen kunt begrijpen door naar het verleden te kijken. In Code D wordt ruim aandacht besteed aan het koloniale verleden, de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust, het ontstaan van Nederland en het parlementaire stelsel. Ook is er ruim aandacht voor standplaatsgebondenheid.

Kerdoel 8 Economische keuzes

De leerling verkent economische keuzes die mensen maken en wat de gevolgen hiervan zijn.

In Code D:

Het economisch perspectief komt in veel thema's terug. De leerlingen leren hoe mensen in hun levensonderhoud voorzien en welke keuzes gemaakt worden. De leerlingen leren hoe beroepen ontstaan en over verschillen tussen rijk en arm. De leerlingen leren in een les over Prinsjesdag compromissen te sluiten over de verdeling van overheidsmiddelen, ze leren over fair trade en ze bespreken welvaart en welzijn.

Kerdoel 9 Invloed en macht

De leerling beschrijft hoe invloed en macht in de samenleving zichtbaar zijn.

In Code D:

De leerlingen leren over de standensamenleving in de middeleeuwen, over de Opstand en het ontstaan van de Republiek en over ons huidige democratische bestel.

Kerdoel 10 Diversiteit

De leerling beschrijft hoe mensen in de diverse samenleving omgaan met verschillen.

In Code D:

De leerlingen ontdekken dat waarden en normen veranderen in de tijd. Ze leren over uitsluiten en discriminatie.

Een voorbeeld zie je terug in de lessen over verschillende godsdiensten, waarbij de focus ligt op wat ons verbindt. Ze ontdekken dat er veel overeenkomsten zijn tussen de leefregels van de verschillende godsdiensten, zoals het christendom en de islam.

Kerdoel 11 Omgeving van de school

De leerling verkent de omgeving van de school vanuit geografische, historische, economische en sociale invalshoeken.

In Code D:

De leerlingen leren over ruimtelijke inrichting en over de uitdagingen die daarbij horen. De school, het schoolplein en de omgeving van de school zijn allemaal ingericht, maar omdat de ruimte beperkt is, moeten er keuzes worden gemaakt. Ze leren over de kenmerken van de verschillende soorten wijken in Nederland en de periodes waarin die gebouwd zijn, zoals de hoogbouw van de jaren 70 en de 'bloemkoolwijken' van de jaren daarna.

Kerdoel 12 Sociale omgeving

De school draagt bij aan de sociale en emotionele ontwikkeling van de leerlingen en bevordert respectvolle omgang met anderen.

In Code D:

De leerlingen werken veel samen en leren hoe ze op een respectvolle manier met elkaar in gesprek kunnen gaan. Ze ontdekken dat je soms van mening kunt verschillen over iets, en dat dit niet erg is. De maatschappelijke thema's geven inhoud en richting aan deze gesprekken.

Kerdoel 13 Verkeer

De leerling neemt op een veilige en verantwoorde wijze deel aan het verkeer.

n.v.t.

Kerdoelen mens & natuur

Kerdoel 1 Vraagstukken uit de leefomgeving

De leerling verkent de leefomgeving en onderzoekt vraagstukken uit de leefomgeving.

In Code D:

De leerlingen denken na over hoe mens, natuur en techniek elkaar beïnvloeden. Ze onderzoeken bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte, zoals de buurt rond de school, en ook de duurzaamheid daarvan. Op grotere schaal denken ze na over zaken als: Hoe kun je een stad hittebestendiger maken? En: Wat maakt een ontwerp (bijvoorbeeld voor een bankje op een treinstation) goed of niet goed? Op kleinere schaal onderzoeken ze beestjes op het schoolplein. In ieder thema komt iemand aan het woord die een wetenschappelijk, technologisch of praktisch beroep heeft, dat past bij het thema, zoals een weerman en een sterrenkundige.

Kerdoel 2 Denkwijzen

De leerling redeneert met natuurwetenschappelijke en technologische denkwijzen.

In Code D:

De leerlingen leren overeenkomsten en verschillen te onderscheiden (bijvoorbeeld tussen verschillende landschappen), patronen en fenomenen te verklaren (Hoe ontstaat een orkaan?), verbanden te leggen tussen structuur, vorm, eigenschap en functie (Hoe werkt een stoommachine?), te redeneren met verhoudingen en verbanden te leggen (bijvoorbeeld plattegronden en kaarten lezen en maken).

Kerdoel 3 Werkwijzen

De leerling gebruikt natuurwetenschappelijke en technologische werkwijzen.

In Code D:

De leerlingen doen experimenten met o.a. zwaartekracht, elektriciteit en het laten groeien van tuinkers onder verschillende omstandigheden. Ze verwerken de gegevens, trekken conclusies en gebruiken daarbij vaktaal.

Kerdoel 4 Aard van natuurwetenschappen en technologie

De leerling toont inzicht in de totstandkoming en waarde van wetenschappelijke en technologische uitkomsten.

In Code D:

De leerlingen leren hoe een goede vraag kan leiden tot de opzet van een goed wetenschappelijk onderzoek. Ze worden zich ervan bewust hoe wetenschappelijke ontdekkingen ons dagelijkse leven beïnvloeden. Bekende wetenschappers als Marie Curie, Isaac Newton en Charles Darwin komen aan bod, maar ook minder bekende wetenschappers als John Snow, een pionier in de epidemiologie. Daarnaast is er ruim aandacht voor het op waarde schatten van meningen en uitspraken: welke zijn (wetenschappelijk) onderbouwd en welke niet?

Kerdoel 5 Technische systemen

De leerling toont inzicht in en experimenteert met voorwerpen en technische systemen uit de leefomgeving.

In Code D:

De leerlingen leren over overbrengings- en bewegingsprincipes. Ze experimenteren met verschillende gereedschappen en ontdekken hoe het hefboomprincipe werkt en hoe in een fiets de tandwielen en kettingen kracht overbrengen. Ze experimenteren met constructies en ontdekken waarom veel constructies de vorm hebben van een boog of een driehoek en niet van een vierkant.

Kerdoel 6 Stoffen en hun eigenschappen

De leerling toont inzicht in eigenschappen van stoffen en veranderingen die stoffen kunnen ondergaan.

In Code D:

De leerlingen leren over grondstoffen (Hoe zijn aardolie, aardgas en steenkool ontstaan?), ze leren hoe je met experimenten kunt ontdekken welk materiaal de meeste warmte opneemt, ze bedenken hoe je ervoor kunt zorgen dat een ijsje minder snel smelt en ze maken zelf bioplastic. Ze leren over de kringloop van het water en de overgang van water (van vast naar gas naar vloeibaar) en experimenteren ermee.

Kerdoel 7 Licht, geluid, energie en krachten

De leerling toont inzicht in en experimenteert met licht, geluid, energie, krachten.

In Code D:

De leerlingen leren over de kenmerken van licht en geluid, zoals bron, richting, golven en reflectie. Ze analyseren verschillende energiebronnen en kijken daarbij ook naar duurzaamheid. Ze experimenteren met licht en water (regenboog) en bouwen een stroomkring.

Kerdoel 8 Organismen

De leerling toont inzicht in organismen.

In Code D:

De leerlingen onderzoeken de bouw van planten en mensen en de functies die de verschillende onderdelen van planten (wortel, stengel, blad, bloem) en van het menselijk lichaam hebben. Ze leren over groeifactoren, over metamorfose, over de voortplanting bij mensen en dieren. Ze leren over hoe het menselijk lichaam verandert bij het ouder worden, niet alleen het uiterlijk maar ook de hormoonhuishouding en organen, zoals de hersenen. Ze leren over seksualiteit, over lichamelijke verschillen tussen mannen en vrouwen, over maatschappelijke verwachtingen en over geslacht en gender.

Kerdoel 9 Ecosystemen

De leerling verkent ecosystemen en verklaart interacties binnen het systeem.

In Code D:

De leerlingen leren hoe verschillende organismen in een landschap leven, en dat dit landschap voor een groot deel wordt bepaald door het klimaat. Ze ontdekken wat een voedselpiramide is en hoe veranderingen bij soorten in die piramide gevolgen hebben voor de andere soorten. Ze leren welke landschappen er in de wereld zijn (tropisch regenwoud, savanne, steppe, woestijn, toendra en taiga) en hoe dieren en planten daarin overleven. Ze leren over symbiose en parasitisme.

Kerdoel 10 Aarde

De leerling toont inzicht in natuurverschijnselen en hun invloed op veranderingen aan het aardoppervlak.

In Code D:

De leerlingen leren hoe door het draaien van de aarde het verschijnsel dag en nacht wordt verklaard. En over hoe de invalshoek van de zonnestralen en de stand van de aarde ten opzichte van de zon invloed hebben op koude en warme zones op de aarde, en op de seizoenen. Ze leren over de verschillende klimaten op aarde, de landschappen die erbij horen en extreem weer. En over de continenten, de tektonische platen en hoe die leiden tot gebergtevorming, aardbevingen en vulkanen. Ze leren over erosie en rivierafzettingen.

Kerdoel 11 Weer, klimaat en water

De leerling toont inzicht in werking en gevolgen van weer, klimaat en water en verkent het weer en de waterkringloop in de leefomgeving.

In Code D:

De leerlingen leren welke klimaatzones er op aarde zijn en wat de breedteligging en de ligging ten opzichte van de zee met deze klimaatzones te maken hebben. Ze leren over zee-stromingen en over hoe Nederlanders polders drooglegden om land te winnen en hoe Nederland met waterwerken wordt beschermd tegen het water.

Kerdoel 12 Gezond leven

De leerling toont inzicht in leefstijl, gezondheid en ziekte en verkent keuzes hierin.

In Code D:

De leerlingen leren over een gezond leefpatroon. Over de opname van voedingsstoffen in je lichaam, over wat bewegen doet met je lichaam, over de werking van spieren en over wat stress is en wat het doet met je lichaam.

Kerdoelen burgerschap

Burgerschapsonderwijs is meer dan een methode of project: het vormt de kern van de schoolcultuur. De vernieuwde kerndoelen vragen dat de school een **democratische oefenplaats** is, waar de leerlingen niet alleen leren *over* democratie, maar die ook daadwerkelijk *ervaren*.

Elke school ontwikkelt daarvoor een **eigen plan**, passend bij haar visie en context. Methoden kunnen daarbij ondersteunen, maar de school bepaalt de koers.

Een natuurlijke verbinding ligt bij **wereldoriëntatie**. In thema's over mens, natuur en samenleving ontdekken de leerlingen hun plek in de wereld. Daar komen burgerschapscompetenties tot leven: meedenken, meedoen en verantwoordelijkheid nemen. Zo groeit burgerschap niet als los vak, maar als levend onderdeel van het onderwijs. Met Code D koppel je burgerschap heel logisch aan wereldoriëntatie.

Kerdoel 19 De school geeft vorm aan de democratische oefenplaats

A. De school stimuleert sociale en maatschappelijke competenties van de leerlingen.

In Code D:

Dankzij de doorgaande leerlijn vaardigheden oefenen de leerlingen in ieder thema met kritisch denken, argumenteren, overleggen, naar elkaar te luisteren, elkaars mening te respecteren en andere sociale en maatschappelijke competenties. Zowel in de reguliere lessen als in de burgerschapsles bij ieder thema dagen de kijk- en denkopdrachten de leerlingen telkens weer uit om zaken vanuit verschillende invalshoeken te bekijken en met elkaar in gesprek te gaan.

Kerdoel 20 De leerling leert over samenleven in een democratische rechtsstaat

A. De leerling redeneert over het belang van basiswaarden van de democratische rechtsstaat.

B. De leerling verkent hoe hij/zij kan omgaan met diversiteit in de samenleving.

In Code D:

De leerlingen werken aan thema's die hier inhoudelijk bij aansluiten, zoals Democratisch Nederland, Het Koninkrijk der Nederlanden, Wetenschappers en kennis, Van baby tot volwassene en Wel of niet te geloven. Ieder thema bevat bovendien een burgerschapsles waarin de link wordt gelegd vanuit de lesstof naar de huidige samenleving en de wereld van de leerlingen. In die burgerschapslessen worden onderwerpen behandeld als: Wat zijn vooroordelen en wat kun je ertegen doen? Wat is typisch Nederlands? Is onze wijk voor iedereen? Gelijke rechten ... dat gaat meestal niet vanzelf.

Kerdoel 21 De leerling doet ervaringen op met democratische en maatschappelijke betrokkenheid

A. De leerling verkent mogelijkheden om democratisch te handelen.

B. De leerling verkent mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.

In Code D:

De leerlingen leren hoe onze parlementaire democratie werkt, en hoe Nederland, zoals we dat nu kennen, is ontstaan. In de les 'Baas over de portemonnee' oefenen ze met het verdelen van belastinggeld en ervaren ze hoe lastig het kan zijn om verschillende belangen af te wegen. Ook leren ze over maatschappelijke en duurzaamheidsvraagstukken, over mogelijke oplossingen – en hoe ze zelf aan die oplossingen kunnen bijdragen. Ook maatschappelijke organisaties, zoals Unicef en het Rode Kruis, komen aan de orde.